

բակաց աղբիկրէ կամ նյոյն իսկ նիկեփորոս պատրիարքին (806—815) ընծայուած ցանկէն, որ շատ աւելի հին ըլլալու է քան նիսխին նիկեփորոսն ըստ էր Տարգի¹ եւ հայրէնիքն է Երուսաղէմ ըստ Ցանի²: Նիկեփորոսի Հրատարակիչն է Յօն Տարգին և Յօն Այս ցանկը՝ Նիկեփորոսին Նախնական ցանկը չէ, այլ նոյնին՝ 850ին այլափոխուած Խմբագրութիւնն: Արդ եթէ ցանկս իրավէս շատ Շնագըն է քան Կարծուած ժամանակը՝ այս պարագայիս Կարելի է Անանիայի ժամանակին Հետ Միաբանել, ի հարկէ Խոսքը միշտ Կրիկեփորոսին տնաշափութեան վկայ է, զրբ կը գործածէ Անանիա: Վասն զի՞ն Անանիայի Հին Կտակարանի գրոց Պատաւորութիւնն ոչ մայսն Նիկեփորոսի ցանկին չի համաձայնան, այլ եւ ոչ իսկ մեջի ծանօթ ցանկիրուն ինչպէս զերը տեսանքը Շանօթ է արգէն Անանիայի թ: Մակարայից ցը գիրքն ալ, որ առաջին անդամ Հոս կը իշխուի յանանաւն որպէս գիտենք հայ գրականութեան մէջ: Իրեւ Խոսքը Միհիթար Արդիվանեցոյ ցանկին մէջ կը հանդիպինք: Որոնց կրնակը յաւելուու Զարբէ Անալշեանի սա դիտողութիւնն թէ «գրչագրի մը մէջ ալ կը Կարգանք: «Հզորորդ Մակարայիցինն ու գտի, եւ ոչ զԲովսեպոն որ գրել էի ի գիրս»: Սակայն ատկաւան այսպիսի գրութիւն մը յերեւան ելած չէ ձեռագրաց մէջն: Զիարդ եւ իցե՛ այս եւ նման ինդիրներ, ինչպէս նաեւ Անանիայի ընծայած Հին Կտակարանի գաւաւորութիւնն անդրագըն քննութեան կարօտ են:

Գալով՝ Նոր կտակարանի գասաւորութեան՝ Անանիա ըստ ամենայնի համաձայն է Զօհրապի հրատարակութեան։ Միայն առ կէտան դիտելու է որ Զօհրապ Յայտնութեան գիրքն գիտմամբ Պողոսի թղթերէն ետք դրած է՝ Համեմատ այլ ամենայն գրչագրաց մերոց, նաեւ յունականաց իսկ կարգել զայն ի վախճանի բովանդակի Նոր կտակարանաց⁴, ըստ հետեւորդի Զեռ.ին մէջ Յայտնութիւնն՝ Պողոսի թղթերէն յառաջ եր, ինչպէս է Անանիայի բով. այսպէս ունին Վոլոկացայի ինչ ինչ ձեռագիր օրինակներն⁵ եւ Բրիտանական թանգարանի թ. 17, 730 հայերէն Եեռագիրն⁶:

Քանի մը խօսք ալ տնտեսափերու վրայ:
Ե Զեռագիրն Հին Կոսակարանի մատենից տներու համագումարն կը դնէ Էրճ (= 79100),
իսկ Մ' ըջիթ (= 9129), սակայն երկուքին
ընթերցուածն ալ անձնից է, ինչպէս հարեւանցի
հաշուէ կարելի է տեսնել. Պէտք է ամբողջա-
ցնել իրարժնից այսպէս էրճիթ (79129) —
համաձայն Անտիոքյ Բ. ժողովոյն ընծայած
գումարին (ըստ մեր Մատ. թ. 581 Զեռագրին).
Տէր-Մովսէսեանի օրինակն (Էջ 255) հու Վոհ-
պակաւանինի քջիթ Նման Մի ընթերցուածնն,
որուն հետ միաբան է նաև Գր. Տաթեւացոց
ցանկն (անդ Էջ 263): Շատ միշտ է ընդ հա-
կառակն Եթ քով Նոր Կոսակարանի մատենից
տուներու համագումարն ամիշաց (= 18591)
Նման Անտիոքյ ժողովոյն կանոնաց. իսկ Ա և
Մի մէջ կը պակասի. Գր. Տաթեւացի ունի հոս
(Էջ 263) փշշա ի բաց թողովլ Ա սկզբանա-
գիրն: Անտիոքեան ցանկն հետ միաբան է Ե
Անեւ. Հին Եւ Նոր Կոսակարանաց միահամու-
տեա համարին մէջ. Թէ չի Անտիոքեան ցանկն կը
հաշուէ (ըստ Թ. թ. 581 Զեռագրին): «Համան-
գամայն Հնոց Կոսակարանաց տունիք էրճիթ
(79129): Միհանգամայն Կորոց Կոսակարանաց
տունս ափշշա (= 18591): Եւ միահամու-
տին Եւ Կոր Կոսակարանաց տունս թէ չի (այս-
նիքն 79129 + 18591 = 97720): Աերինցն
մէջ ալ տառաց զիսպակի չէ Տէր-Մովսէսեանի
օրինակն, որ կը նթեռնու թիշի, զոր հեղինակն
իրեւ ուղիղ կը սրբարեէ Ժիշի. Աղյակոս ան-
միշտ է ա. Ցինկի¹ ընթերցուածն թիւչի փոփ-
թւչի:

ԵՐԳԱԿԱՐԱԿԱՆ

ԱՅՍԻԴՈՒԹԵԱՆԿԱՆ ՀԵՑԱՉՈՅՆԻԹԻՆԵՐ

(የዚህውንና የዚህውንና)

20.

1. Այսուհետեւ առջևու և նշիմ շատեւ լինուարան
ըստ Evald Lidén-ի. Գեղագութեակադեմիայի պատմական աշխատակիցների կողմէ կատարութեանց մէջ շատ
անդամ առեւթ պիտի ռաւենամ՝ յառաջ բներելու
իւր կարծիքները եւ աւելցնելու իւր նկատողականներ։ Եազը բեկալ կը սկսիմ։
Spr. Abh. 1, 194 և 2, 154։ Այս բառը կը շշափէ

and the date of Euthalius. *Journal of Philology*, vol. XXIII, p. 242-245.

18-ըստ Հայ. Ձեռադրաց Աբգար Յովհանիսէնի.

1. Zahn, Kirchenlexikon, IX, p. 256;
2. Zahn, abd. 42 297; ՚միկեղորոսի ցանկը Հրատա-
րակուած անձ է 295—301:

J. Neurosci. 28: 3003–3011, 2008.

А. Пушкинъ. 1805. № 764.

Zahn u. f. 282, f. 21

• Copybara Fred. S. — On the

• Conybeare Fred. C. — On the codex fragment

Lidén ဖြစ် ဖော်တွဲ 74 ပဲ ၂၇. ဗျာရှုန် မီလ် համ. 51, 75 ဧရိယာ မီလ် ကဲ ဖြစ်. „v. Patriubány .. stellt ဒဲ mit arm. ဘုရာ, got. watō, gr. ὥδωρ u. s. w. zusammen, was wegen ဇ falsch ist.“ Հայ. Ք բառ (փող) հնդեւ. *vēdos էր, ասկ ֿ*vedjōs և միշամառ. թեամբ *vēdīos: իրաց է ո՞ ըստ Pedersen-ի ձ = *vēlīr- ՝*tēs յարաշ կո գոյ, բայց ես *mēdhyos էլ, *prodyhos ։ առ ձեւերան պղբաց թեամբ առ առ վեճիս-ի տեղ ։ *vēdhyos ձեւի կը համիմ, որ էլ է. հմտ. մասնաւոր թիվի, դիմ, առ զի ձեւերը, ուր ի հնդեւ. *ino- կամ *encke: Բառաւ ձեւը պայս համարել վերջ ։ նկատթիւնն այնպի պայսակ է եր կենա բայ, որ Lidén-ի ըստ տոր կարուկ կերպով, թէ Հ-ի պատճառաւ տիալ է, (wegen զ falsch ist).

Հայ. Աղջուկն մասնագետ չեղող գիտական աշխարհ կիրծած ըլլալու է, թէ Բարգրութեան այնպի գիտութիւն ալ չունի, որ իմանայ, թէ զ ինչ տեսակ հնդեւոպատկի ձայնի շարունակութիւնն է հայերէնի մէջ: Առայսն եւ այսպիս ինձի ալ պատմականագցն կ'երեայ Լիդէնի յաջող համարութեամբ. էլ ։ Հնդեւ. *yhoīdhi- չօ և հնդեւ. Հնդկն, „succosus“ ն' պարօս, շնօթ, „humiditas“ որդ. Շնէ, ճնն, ժննց բiegsam“, կրոս. Շնձ, „liquidus“ որդ. Շնձակ ճնն, վորութեամբ, կրոս, Շնձ, „dūnn, flüssig, biegsam“, կրոս. Շնձ, „liquidus“ որդ. Շնձակ ճնն, վորութեամբ, կրոս, Շնձ, „dūnn, flüssig, dūnn, von Flüssigkeiten, biegsam, Շնձina“, die Dünne, զ. B. der Suppe, Milch“, առա. Շնձի, comp. Շնձ „flüssig, dūnn, biegsam“, Շնձ Շնձ, „flüssig, dūnn werden“, Շնձ (Շնձ-ա-էն) „Brühe, Dünne“, Հնդեւ. *gheidhi- Ալ վաստակ Համեսութիւնն ալ Լիդէնի մասնագիտութիւնը կը հայտնի, բայց այսու իրաւունք չ'ունենար ինքը, զիս ծիծացի բնելու:

2. Ըստ Pedersen-ի KZ. 39, 374, § 28. սկզբանական հնդեւ. զ եւ զ Հայ.-ի մէջ + են: իրեն օրինակներ են +ա լատ. quantus (+ա-ի = +ա ի վերջաւորութեամբ) ++, առ + = լատ. -que է ո. Pedersen KZ. 38, 202, տերեւ, տերէ (Ե-ա-մայնաւորերու փոփոխութեան վրա հմատ. քéօ, օրօéա) = յուն. κείρω („κερ-ω“) Melillet. MSL. 8, 164 (տեր-է-էն տեր-է-ն, ուր *tērē-Հնդեւ. *gēro-էր), տեր-է-ի հետ կապուելու է տեր-է-ն (տեր-է-ն-ա-ն-է-ն) ալ առ պե. կարտոմ „schneide“, լատ. kertū „haue“, Տեկու. շրէտ, էրտա „téméven“, Էրտ. „linea“, առա. երտին „zeichnen“, նաշտին „schreiben“, լատ. vortex եւայլ Հնդեւ. թ-ով, իթէ ու տերէ-է բական ձեւն ըլլայ եւայր:

26մ գիտութիւն հրմա, թէ ուսկից առանելու է այս փոփոխութեան հրմա, կը բարձայի *զի, *զի ենթագրել, բայց զի-է եւ կազ է հայ.-ի մէջ, Ըստ իւ թէ տերէ-է եւ թէ տերէ-է մէշշ են, առաջներ Հնդեւ. *qerthemi, իսկ երկրորդ *qerthemi: Դեմ մէ նկատութիւն մը ունիմ, Ըստ իւ տերէ-է եւ տերէ-է մէշշ եւ էրեւ + ուրեւ ձեւերուն ազգերութեան առ պահեցին իւ պահուած անդամութեամբ պահուած անդամութեամբ *իւրէ-է եւ *իւրէ-է ձեւեր պահուած էն հայ.-ի մէջ. Այս ըստաւ Հայ.-ան էր: Հայ. ըստաւ Հայ.-ան էր (կատ. լ-ու-ց) բառին նկատմամբ կ'արտեցնեմ, որուն վայ հնդայ Lidén ալ Արմենական Տարած. 29

համ. 17. կը խօսի չոփ+ բարի տակ: Այս ձեր ոյսինքն ըստ իւ պահեցին անմանութիւն է կ'արտապահուած յայ շէ, այլ իդ-ի ի-ի աղդեցութեան տակ տառաջ էկամ: Lidén ցցայ կու ապայ, որ իսկուցանեմ (իսկուցանեմ իդ-ի ի-ի բուռ լը հորդուն նախանդար 29, 3, ընթաց դ ի-ի ու-ց լը էր է վերց է Ասպար. 68, 17) աղուներուն կափման վայ ալ կը գործածուի, զ. օ. շուն ի-րեանց իսկուցան, շուն ծախմօս է էկամսառաւ” Յես. 6, 10, հմտ. հայուն է ի-ի և աղուներու կափման համար գործածուած:

Հայ. իսկ+ ալ ըստ Lidén-ի յիշ. ա. սկզբանաբար Հ-ի ու էնէւն, նշանակութիւն ունէր, հմտ. իսկուցան բառը եւ նշանակութեան վերաբերմամբ իրու. աղունու, նշէ. ծոց-ծու, նախաներէն օյնլասց կ'փի, աղուն աշցա կափմարէ, հմտ. հարեւու. նիկա փափէլ շցպ. lock կ'ափարիչ, իսկուի լիչկա փափէլ շցպ. աւելին կ'ափարիչ, է, հմտ. հակու. հանդշ. հկնան. նախէն, լ. առ օճակ կ'փի, եւ անհակ կ'փի աղուն ալ կ'փի (կ'փի-էն) էնէւներուն է-էն ըստ նմանութեամբ հետեւու զակի եւ ու-ի: (Հմտ. Pedersen բացարձութիւնն իւ աղուն-ի մէջ գունդող պ-ի). ինձի համար ընդունելի էլ, որով հետ աղդեցութիւնն էր պահուած իսկուց-ի-ի էնէւն է իսկ-ու-ան (իսկուցանեմ) ձեւերուն է-էն ըստ նմանութեամբ հետեւու զակի պ-ի աղուն ալ գոյց, *իսկու կ'փի բաց վանկի վայ ցցա տուզ են, արքմն ո ո-էն բաց վանկի մէջ ծագ ած է, իսկ նմանութեան է-էն ու զակ արդէն խօսած եմ Հ-ի մէջ, յայանելով, որ անկարեի բացարձութիւն էթէ Pedersen-ի, թէ հիմայ Lidén-ի կ'զամնէ ալ, հմտ. բերան, ու կ'բարան:

Հայ. իսկ+ ալ լատ. clāvis, clāndō (Bugge, Etrusk. und Arm. 106. KZ. 82, էլ 52, 63, 73) է. Pedersen բացարձութիւնն ալ (իսկ+ առ իսկու) KZ. 39, 426 ըստ Lidén-ի անդամունենի էն, ույնպէս իսկ+ կ'փի Bugge-ի բացարձութիւն (առ պա. կլե- մանդրե, “պա-լու- կլերկա” իսկ+, յուն. չօլոս) KZ. 32, էլ 51, 63, 73: Բարդապանիի կ'արծիկն (առ յուն. σκέπτω, սկոտաս Սպր. Abh 2, 235 ծանօթ-) այնպէս վայ էլք, իւ պէս Lidén կը մասնէ, բայց Պարմանց հրմա ներդուն այս մասը բաւական է, որ հրմա եւ առ մասնաւոր փոփոխութիւններով Lidén-ի գործափարը կ'ընդունիմ, շորհաւորելով զիսք յաշող հետազոտութեանց համար:

Über die Vorgeschichte dieser arm. Wurzel, “կ'փէ” Lidén յիշ. ա. 30 „wüsste ich jetzt nichts ganz Befriedigendes zu sagen. Ich möchte indessen auf aschw. կ'էֆտի N. uschwd. dial. N. M. „Gehege“, kleiner abgeschlossener Raum für Kleinvieh, Verschlag, Pferch; Versteck, Schlußloch aus urg. *kastia- (-ian)- hinweisen,

vgl. besonders arm. ~~{-t-}~~ *kaphul* „chiostro“, ritiro, serraglio; trappola.“

Ըստ հակաբութի ին մեծ, որդիշեաւել այս անգամ.
*kastian հնակեւը. «զօրինք» շարունակաթիւնն
ըլլապավ, ա աւատիկ հայ. բառերուն լուծանման կու-
ռայ «զօր ձեռնեն» *զօր եւ կոփ «գուղուա» «գուղուա»
«գուղուա» «գուղուա» հման. Խթագործած մի-
ջնորդոց ձեռերուն վայս վերը գրած տպեր:

3. Հայ. սեղանիք (ի) *ս-ե-ղ-ա-նիք (ա.
Hübschmann, Arm. Gr. I, 416; համ. 21)

Տեղեւը՝ *sym-ion-ոն-iս ձեւի կը համապատասխանէ, իսկ այս՝ *ame-ni, *ame-nէն Տեղեւը. symme-nis եր։ Այս՝ —ը (վ) վերաբռնթիւնն ուժին անե՝ առաջ-այ, *այ-այ (Hübschmann, Առ. Եր. 1. 484. Համ. 342)։ Տեղեւը

Arm. Gr. 1, 484, շաս. 342) = հագուց
*oun-ըն-ni-s, սոն-ոյ, (-ից) երթ-ոյ (համու. երթ-ո
սոնց), եւ օրդ-ոյ (ից), որք-ոյ ըստ
Lidén-ի Arm. Stud. էջ 23 “աղօյ, զոյժ,
*շոն-ni-sէն բացառութելու, ինչպէս էջ յոյժ
ունեն Հայովանի գերազարգութեան համարկելու է,
բայց հիմնա եւ ալ կ'ընդունիմ, Lidén-ի սահմա-
քանդաթիւնու հայ. օրդ- = հագուց. *grop- եւ
պապէս որդ- ոյ ալ *grop-ըն-ni-s առ Տըզ-
հրէյ, թէյ “Leib, Unterleib, Mutterleib, uterus”
ունեն թէյ, թէյ venter. Հայու. կրի տես-

կազմ այլ՝ արևատաց- “փոք, փորոտիք, նպ. բնադիմակ հետո, հմատ նոր վկայ Յանոլոմա 1F 5, 228 տառած. 3 եւ գ. բադրութանիք անուղագանձնութիւնն այլ Սրբ Աբ. Աբ 2, 277 = Բանուտէք Հասաւ 4. «առ լաւս սըրջ հեցչին», ըստ Լիդենի անցնանիք են.]

Die idg. Anlautgruppen, *kr*, *tr*, *pr*, *sr* *q_{eu}t* Lidén J. - 23, „verlieren im Ama. regelmässig ihren ersten Bestandteil und das *r* bekommt dann einen Vorschlagvokal, dessen Qualität von dem Vokal der folgenden Silbe bestimmt ist“ (*kr̥t̥n* → *kr̥w̥n̥k̥t̥r̥n̥* *tr̥n̥* *pr̥w̥n̥* *sr̥n̥* *krakara* Pedersen KZ. 39, 343, *b̥-t̥-t̥s̥* *tr̥n̥* *jn̥t̥n̥* *pr̥épn̥* Osthoff IF 8, 43 *sk̥m̥b̥* *ks̥n̥y̥b̥* *sw̥t̥p̥n̥* Spr. Abb. 2, 53-54 *st̥z̥n̥* *w̥l*. Pedersen J. - 1.) *kr̥t̥n̥* *tr̥n̥* *pr̥n̥* *sr̥n̥* *-r̥-* *-t̥-* *-p̥-* *-s̥-* Lidén *w̥j̥w̥k̥t̥p̥n̥* *st̥t̥n̥* *k̥-r̥-t̥-* *s̥t̥* *kr̥j̥-t̥-* *st̥* *w̥l* *kr̥t̥-t̥-* *corpus-�* *st̥*.

Հայ. ամարանի (-ոյ)-ի մէջ ունել ըստ Lidén/
Հնդկու-ռու-նից են է:

Հայ. Յեռ (—արմ.) = հնդկեր. *ghēdōs* (ավ
շահահ- „*podeo*“), նոյն-օս-ով է, ինչպես *corgus*
իսկ յառակ խնձառ հնդկեր. *ghōdghōs*-ին համա-
պատասխանելով, որը այսպիս-ին նաև ձևակերպի
կը ցուցնէ, որ ինչպէս ըստ եմ՝ *grop-yō
*grop-un-ni-sēn առաջ եկած է:

Հնակեր. -ոռո-ու է երաստան-ը (Երաստան-ը) *բրուս-էն, որ ըստ Bartholomae & Studien. 2, 103 *պրիկտօ-էն և առ յուն. πρωτότος, պր-ըրթիա-մ “գունակ”, ավ. παρθի-, նոց. πυστ, ան Hübschmann, Arm. Gr. 1, 448, համ. 128, բար ըստ իս *բրծե-ու-էն յառաջ եկած համարեալու է: Հնակեր. -ոռո կամ *բրոս-էն ունի ան-ը բերու (ան-ը) լոտ. burnă “բրան”, իրեր. bern “իշն” (*berna), ան Hübschmann, Arm. Gr. 1, 429 համ. 73:

**λαγ.* έπων (ἴ- μρον·), απάντ., δέην *ζυγέτερ.*
*bhā-n-s (Brugmann Grundr. 2, 271) ἐ (ιον-
φωνή = *ζυγέτερ.* *bhō-nā, ζεκτερ., βα-
σ-τερ., *αποταμεύτερ.*, *ζυγέτερ.* *bhā-s-nē-s) τε *μεμψέντο* ή
θωματισθέτερ. (*θωμ-*το) επωνόμη.

4. Hübschmann Arm. Gr. 1, 443 եռա-
ուն-ի վկա խօսելով՝ կ'ըստ որ այս բառը ան-
միջաւորութեամբ՝ *ԵՐԱ-ԿԻ ։ Հօնեար. *ՊՐՈՒ-
(ուն-ի) կիր անց, թաշկի բառութիւնքի մէջ? Կամ՝ =
Հանեար. *ՊՐՈՒ- Bartholomae, Stud. II. էջ 103 ?
Եր՝ Հանեար. *ՊՐՈՒ անկարից եր, որովհեաւ.
*Կառու կու առար, աւրեալ *ՊՐՈՒ, և անէ ՊՐՈՒ-
հեաւ ենթադրութեաւ է, որպէս *ՊՐՈՒ և անէ
եւսու :

իմ անձնական սուսպարանութիւնը Spr.
Abh. 2, 324, համ. 108 (հատօրին վերջին բա-
ցարարաթիւնը) պիտուալանայիւ աւելի ընթուանիլի
է ։ Իրաք պիտինին առանց ուն ։ * օնո (կմ * դո)
վերջուանութիւնն աւ կայ, իրաք անուիլը, ի մէջ
երագուանուն աւ կայ, անուոց առկի եւ երաստն է ։
։ Ciackiak 457.

„Ruhelager“ *b^rastu-^t* „ruh“ *b^rastu-^t k^ras-^t rasta,
resta „Ruhelager, Totenlager“ *S^rat-* *rasta*,
„Ruhe, Rast, Wegstrecke“ *b^rauj^tu-, S^rabt^t arus
„Wohnsitz“ **adraslu-^t* (*Ulhenbeck*, Got. Elym.
2, 121) *sun-^tre^tne^t* *ke^t w^tan^tka^tu^t* *z^tar^t-k^ter-* „*rast-^tno-
w^tah^tu^ter^t, *ku^tk* Pedersson *q^tet KZ. 39, 349 § 14.*
„In *b^rastu-^t*, wenn an gr. πρωτός gehörig,
folgte auf *-kt* ein sonantisches *n*“.**

5. ιωρέτην ήσαγ. αὐτόν τον γυναικαν: Lidén, Ἄρμ.
 Stud. 12 97—98 αὐτόν τον (ιδία μή. οὐ, οὐ) αὐτόν τον
 αὐτόν, αὐτόν τον γενετήν, αὐτόν τον διε τον αὐτόν τον
 γυναικαν τον αυτόν τον γυναικαν περιβάλλοντας την θέρετρην
 κατασκεψήν, *αὐτήν την αὐτήν την γυναικαν περιβάλλοντας,
 ηδέποτε
 ο. Κανοποιητήν, Κανοποιήσαντας ήσαγε: Ήσαγε *αὐτήν την
 Lidénην *oligo-την επει την Στρέμβρη. λιαχ (Στρέμβρη.
 *leigo) "θετικα, θετρικα", Συγγραφεις. λιαχ-utis φυγει
 λιαχ. λεκ-να-στε Εργαλειωνας αυσακή Στρέμβρη. σ-ο-ντη
 γιακε. δλίγος, λογός, αγρός. λιαχ ("τιγ" "φετ-τη-
 τεωγιάν, λιαχ. λιαχ "δημιουργού περιβάλλοντας, λιαχ. λιαχ
 "δημιουργού περιβάλλοντας". Ταυτότητα Lidénη μεγα γυναι-

1 k² 98: *q*-et Liden „Nach v. Patrubány Spr. Abb. 1, 197 b, 2, 210 soll *q*-et mit *q*-et b² zusammengehören“ b² Nachträge k² 134 *q*-et „Die hier erwähnte Erklärung von *q*-et wiederholzt jetzt v. Patrubány mit geringer Veränderung in der Zeitschrift der Wiener Mechtitharisten „Handus“ 1908, S. 13; die Grundform wird als idg. *n-hq̥ odo-* angesetzt. Mir ganz unwahrscheinlich.“

շատրութիւնը աւելի ընդունելի լուծութի կու-
սայ ինդրոյն:

6. Հայ. Քո (-ո), որմ քոք-ոն, քոք-ուոր, քոք-է՞ կը պատկանի ըստ Lidénի Arm. Stud. էջ 94 առ. լիս. ցօցա որ. (Լէհակա) „des Pferdes Rücken über den Schultern an seiner höchsten Stelle“ = հնդեւ. *ghogho- “զոգուր” կորոթիւն, խի. լիս. ցօցա հնդեւ. ցղցո- “կորոթարդ կորոթիւն”: Այս հնդեւ. *gheghին եւ պատկանի ըստ Lidénի ներդ. ցայ, ցար “քէզ ետի ծոած ի յեղոյ կորոթեալ”, ցայ հալս “ծուռ վիզ ուրիշ նորդերէն բաւեր նիզերմ. *gojh-, *ghégh “կորաբեալ, թիրեալ, արանտէն:

Առ Քո ձուուելու է ըստ Buggeի IF. 1, 451 և Lidénի ալ էջ 95 գոյն-է՞ ցայս “ghégh-է՞. ինչպէս լիս. ցօցա:

[Հայ] Lidénի Scheftelowitzի բացառութիւնը BB. 28, 152 և 29, 16 և 43 “զոդ, առ-
չելի, լաս. fovea Waldeř ձաւ ալ Lat. etym.
Wb 240 անդրանիկէ է, յան. և լատ. բառը
առ հնդեւ. ցհեւ, -giessen” (լատ. fundō, յան.
չեա, չօն, պր. յահու, փաւու. Հենրան դին պղյին
Hes. գոթ. grulan պատկաներով, որմ սկզբա-
առ յով ձև ապասելու էր]:

21.

1. Lidénի Քո բանին վրայ ըրած ընտիր սաւգաբանթիւնը Arm. St. էջ 93—95 թոյլ կու տայ ինձ քոք-ին բառ ալ “ghogho-thōn հնդեւ. ձեւէն իրը “կորոթարդ կորոթիւն, բացարել” Հայ. Քոք-ոն (-ին, ին-ն+) ուրիմ = հնդեւ. *ghogho-thōn (*ք-է-թիւն-էն, հման. ք-է-թիւն-ն+) (ghoghothōnos, ghoghothōnes + է) “բորդութիւն, ինչ գոյն-է՞ Lidén կը ցայ ուրիշութիւն, ինչ գոյն-է՞ ցոյնոցէն “սորոթիւն, խախախակութեամբ էր:

Lidén Կըտ Arm. Stud. էջ 95. „Noch andere Angehörigen der Wurzel *ghégh-, *ghogh, „curvum, cavum, sinuatum esse“ glaube ich bei anderer Gelegenheit nachweisen zu können. Հետապրութեամբ կը սպասենք իրեն ուսումնակութեան այս արամանին վրայ, յանձն-լով մի եւ նոյն ժամանակ իսկէնին բառին այս բացարութիւն ալ իրեն յարդենի ուշադրութեան:

2. Հայ. Քոք (-ո) “որոնումն” “ա. նորն ծամելն”, “բուծ-էն հնդեւ. roðio-էր առ լատ. röðo “կրծել”, rāðo (-ere, rāsi, -sum) “քերելն եւ երկու նշանակութիւնները” röðo եւ rāðo-ին մասոց սկր. ráðati “կը քեր, կը ցամ, կը փոք, կը կրծե”, röðo-ի նշանակութեամբ սկր. ráðana-s “նաւակ”, ալ, եւայն, ա. Waldeř, Lat. etym. Wörterb. 514. rāðo բառն տակ:

3. Հայ. Ալ- (այ կամ -ից) “գառն, (որով-ի, որով-ն) “ո. գառնուկն” *բուծ-էն ըստ Lidénի *բուծ-էն կրծութառ զալ եւ սյապէս լիս. երազ, երցիս, երկաս, երտկաս “գառն, գառնուկ”, լատ. jers, պրու. erishian “սկր. սկր. jarina, “գառնութիւն, բուծ-ը. jarina “այծենի, (Տէկուլ. jaric) “նոխազն” ուրիշ. erictu , arietem” լատ. aries “բոյն յուն. քրիփօս

“պատիկ նոխազ, ուլ, հերեր. heirp „dama, capra“, սիրեր. (f)earb „a roe, a deer“: Հայ. Ալ- վերաւորութիւնը կը գտնենք նաև ուրիշ մէն, որոնց թւ ըստ իս ալ dhy-ն է, բայց այս դhy- = -di որի, ovis, agnus-ին չէ:

Lidén վերապէտ Կըտ Arm. Stud. էջ 24.

„Frühere etymologische Versuche: v. Patru-
bány Spr. Abh. 2, 212 stellt -ուլ zu gr.
πόρις, πόρτις, πόρτας „Kalb, junge Kuh“
ahd. farro, Stier, nhd. Fohse, aind. prthukha
„Thierjunges“ u. s. w., aber der arm. Ver-
treter dieser Wortsippe ist anerkanntermassen
πῆ „Kalb“; -ուլ weicht begrifflich ab. Lautlich
unmöglich ist Scheftelowitz’ (BB. 28, 298)
Zusammenstellung mit als. parazū „Bock
[nicht „Widder“!], russ. porosъ „Eber, Stier“.“

Lidén Որի (օրույն)-ին սի մէջ հնդեւ. օու
ուժապը, կը վնասէ (ա. Fr. Müller, WZKM. 10,
1905): Այս կարծիքը միաւ է, որովհետեւ *ոս
հոյ-իր մէջ ու է եւ ոչ ու = օ եւ ան տանիք
ուրի! (*ոյդիւն) = հնդեւ. *օու-դհիոս ձեւ մը
կ'սանեանիքը:

Հայ. Որի պատկէս օրու-դհ-յօ-ս-էն իրեն
ծառամին ունի, -յօ- նուազական իմաստ տալով
բառին:

4. Հայ. Ալ- (այ կամ -ի) = հնդեւ.
*alo-dh-yā (իր.) է՞ւ *alo-dh-yօ-ս, որ յօ-նուա-
զէն նուազական է, որովհետեւ այս բառը ըստ
Lidénի Arm. Stud. էջ 25 նոյն է լատ. aleore
“սնուցանել”, հաբեւում նորդ. ալա “սնուցանել”,
ճարմիկ տալ, գութ. alan, alids, օւեւուն,
զարմիկան, հերեր. alim „alo“, ail „esca“,
յուն. ḥν-ալտօս “անյագ”, եւայն բառերուն հետա-
կած. Lat. aleore, Կըտ Lidén միշ. ալ. 25, wird
häufig vom Ernährer des Tierjungen oder der
Kinder durch die Muttermilch und alumnus
von dem Jungen der Herden gebraucht. Vgl.
bes. awnord. fol-ald N. „junges Pferd“ (foli
„Füllen“) el-di N. „Brut, Nachkommenschaft“,
lat. sub-olēs „Sprössling“, z. B. subolēs capellae
Col. prōlēs „Nachkomme“ (auch von Thieren),
u. s. w.“

5. Հայ Lidénի Arm. Stud. էջ 25 համ.
14. Ալ ալ Ալ-ով կապաւելու է ՇՈՒ-էն, հման.
Հարեւնի. նորդ. կատ. օլ առ ալե “սնուցանել”,
եւ սյապէս Ալ ալ Ալ կամ “proles, suboles”,
կամ “qui lacte alitum, lactens” կը նշանակէին:
Ալ-էն նկատմամբ Կըտ գետ. Lidén միշ.
ա.. „Lautlich ferner liegt der Vergleich von
-ուլ mit gr. ἔνελος· νεφρός Hes. und lat.
inileus „Hirschkalb“, den Niedermann KZ. 39,
355 als zweifelhaft bezeichnet. L. v. Patru-
bány's Zusammenstellung (Spr. Abh. 2, 163)
von -ուլ und gr. πῶλος, got. fula, awnord.
foli, fyl „Füllen“ erregt Bedenken, weniger
in lautlicher Hinsicht (es wäre eher *hul zu

¹ Ըստ մեծ բացարանի Անեսեական մայու Ալ- էր, էր այս մատազն, ա. Lidén, Arm. Stud. էջ 24:

erwarten), umso mehr rücksichtlich der Bedeutung.

Einen armenischen Sprössling der Wurzel von lat. *alere* u. s. w. findet v. Patruhbány a. a. O. 2, 914 (anders 1, 191), mir nicht glaublich, in ~~-�լէ~~, ~~-Ալէ~~, ~~-Ալէ~~ anders Bugge Beitr. z. etym. Erläut. 11, Schefelowitz BB. 29, 42 17-24, 52 (verfehlt)*.

6. ζωγ. ὥξις (τιμη) ρωπήν φέρει πολιάδ
υπόποιαρωπάνθρακεινα πωρόβρο τι Lidéň φωγαπροπο-
θειέναι ινγήν ρωπήν Arm. Stud. 42 10, Σωμ. 3,
ηρωίν ήσωμασιν αὕτη, „Schlauch aus Ziegen-
fell“ ήε δημωνακέρι ήε τ. *τιγόνη. ήρητ. ziga, ήρητ.
Ziege πωποκρινέν ήσων ινγήν έρη. ζωγ. ήξις ήε ήρητο-
φύν ήσων ήσων, ήε ή. κοετ “Bock” ήε „Dudelsack“,
πωπο. κοετ „Ziege“ ήε „Dudelsack“ ήρητ., pol-
nischer Bock “ψωμιαδέρε τ. ήε Σωγ. πωποκρινέν φύν
Lidéňη 42 12. *dīgō ήωση Σωγ. ρωπήρ *dīga ήρη
(ήσων. ηών πωπήρ γοιν. δίζα. ατεξ Λάχωνες Hes.
*dīgō-ηήτ. ήσων.)

(സൗഖ്യം-ഭക്തി)

ԴՐԱՄԱ ԱՆԴՐՈՒՊԱՆԵՐ

© 1994-2000

ԱՐՄԱՆԻԱՆԴՐԻ ՀԱՅԱԳՈՎՐԻ ՀԱՅԱԳՈՎՐԻ ՀԱՅԱԳՈՎՐԻ
ԹԱՆԳՐՈՒԹԻՒՆ, ԸՆՑԵԼԵ ԻՆ ԽԵՐԿՈՒ

Գանի մը՝ զօրաւոր կամբ ու իր անձը
շինտոող անձնաւորութիւն՝ ձեռք ձեռքի
տալով՝ երեւան ելաւ ու իրականացաւ, պատ
հոնդարական երկիր մը վրայ — կրնակը
լսել թէ — արեւ ելեան բանդագու շանք մը
ցնորդ մը... աշխարհքիս վրայ մի միայն կե-
ցող հրապարակական “Հայկական թանգա-
րան”:

Ըսոր պատմական նախապատրաստութեան եւ կերպարանաւորութեան ամենէն զինաւոր, ու ամենէն աւելի նշանակութիւն ունեցող կէտերն ու շարժառիթներն անմահական կընէ չետեւեալ համառօս ժամանակառութեան:

Հունգարական ազգային տոհմագրութեան ընկերութիւնը (Magyar Néprajz Társaság) սկզբնաւորուեցաւ 1889ին, Դրանուն Հերոնն, Եւրոպական հռչակ ունեցող առօտքարին նամեայ բանալիութեա:

Ես էր Հունգարիայի մեջ՝ ժողովրդական, գիտանկան, ընկերական կեանք — եւ թանգարաններ հիմնող շարժման ամենէն առաջին մկընակէար :

საუკრ ასენდარჩავე მცდ თარაბდოւაშ
იყხლული მზენს აუადაღებ მცდ ალ,
აქცინებ ჩასახე. — გორინბ յათად წერებოს
მცდ მნე არიქსაც იასნი წერმასაგილი მზენ
სუ, ვირ ქეთეუბულ გრისალან იათოევა
აცხოლ აუს დათეჭნ მცდ ჩიასხა 1891წე
საუკ უნი მზენ ტე, აუ ძოფილგალან აასა-
კო მზენსხეროს თაბათ მნ ია აუაცანოს
მზენ — ხე ძოფილგალან მითა ირაკანან
ხე უნი მზენ აასარგანსხეროს დოლც დოლ
ებეռი სუ ია აუაცანოს ხე,

կարդիգեան Գյոր, վարդապետին եւ
Խ. Սոնդողեանի ձեռօք 1887ին կերպար
Հայաբաղըն մէջ հիմնած "Վրմէկս",
ամսաթէրթն, արդէն վերցիշեալ ժամանա-
կէն յառաջ առատ նիւթ կը մատակարարէր,
ասանկ գործքի մը, աջողութեանը:

Հառաջնամն ատենաբը՝ հայ եպիսկոպոսութիւնը ետքէն, Կերպյ ձայշաքը ին ազգային է կեղծեցին էր զիմառոր պահապանն ու ապաստանարան ազգային աւանդութիւններուն:

Հունգարիայի զիտոնական հայերէնատ-
գիտութեան, ամենէն երեւելի անձնաւ որու-
թիւնն եղաւ Տ. Խաչեկ Լու քաշեան,
Հայաքաղքի ազգային եռանդուն ժողովրդա-
պետը : Կրմէն հրմանարկուած ազգային պրա-
նոցին կոչումն էր, որ պահէ ու տաճէ հայ-
ոցին ու լեզուն ապագայ սերոնդներուն
համար ալ : — «Նրանցին հայագետներն ա-
յսպէս բանաւուած համար — զրեթէ բոլորն ալ լ-
իր աշակերտներէն էին . եւ իր հետքերուն
հուեւ էն պահի :

Ըւելի նոր ժամանակներն, առանձնականութեան — օրինակի աղազաւ. Օպքապիտակապուշեան եւ Խաչեկ Առնկողեան — առանց գիտնալու երդն առաջնին ժողովուները: — Աւը՝ անդիէն Գր. Յ. Կովրիգեան ու իր ընկերներն ազգային-եկեղեցական ու աշխարհական գանձերուն ստրագութեամուր՝ կամաց կամաց հասունութեան բերին աւ յարբուն հասցուցին այս ուսուութեամբ եղած շափումի:

Յուլիոս Միքայելյան, վերը միշտած ազգեցութեանց ներքեւ, 1895ին, "Մամինա իմայի", մէջ հրատարակուած ազգագրու-

Ա Ա և Հ Հ մակ Կ Կ րըսյ - Հ Հ պաքազ ք ք ին (Armenienstadt, Armenopolis) մ մ ա պ ն պ ա շ տ ո ն ա կ ա ն ե ւ ո ւ թ ե ա ն ա ս ց ի ն ը ն գ ո ւ ն ո ւ ա փ ա ն ո ւ ա ն ա մ ա կ ո յ ո ւ թ ե ի ն բ ր